

vinciasque suburbicarias esse censent, quæ intra centesimum ab Urbe lapidem continentur, Tusciæ nempe suburbicariæ, Piceni item suburbicariæ, Latii et Valeriæ. Innititur hæc opinio legi 1 *De calcis coctoribus*, in lib. XII Cod. Theodosiani, inscripta præfecto Urbis, qua lege Constantinus jubet, ut ad calcem vehendam trecenti boves ex quatuor provinciis eidem præfecto subjectis subministrentur. Eas autem provincias non excedere centesimum ab Urbe milliare, ex libro II prælaudati Codicis Theodosiani l. 62, *De hæreticis*; ex lib. I Ulpiani *De officio præfecti Urbis*, et ex Dione lib. LII, res est admodum perspicua. Sed hæc ratiocinatio infirmo tibicine nititur; neque enim aliud ex productis locis infertur, nisi ad præfectum Urbis spectasse dare operam, ut ex quatuor provinciis proximioribus calx Romam deferretur, quas solas dici suburbicarias nequit inde concludi.

Suburbicariæ itaque provinciæ sunt illæ quæ vicario Urbis parebant. Quousque vero vicariatus Urbis extenderetur, dictum est capite quarto. Hæc de suburbicariis sententia constat ex Codice Theodosiano, lib. IX, tit. xxx, num. 3, et lib. XI, tit. xvi, n. 9. Ibi enim inter urbicarias provincias recensentur eæ omnes, quæ in vicariatu Urbis, prout distinguitur a vicariatu Italiæ, comprehenduntur. Subscribit huic sententiæ etiam Dupinius *De antiq. eccl. disciplina*, dissert. 1, § ult., eamque erudite corroborat citato in loco Sirmondus. Du Cangius in Glossario ait *suburbicarias* regiones ac provincias dici qui subjectæ erant vicarii urbis jurisdictioni; *urbicarias* vero quæ a præfecto urbis administrabantur. At ex præcitatæ legibus liquet provincias, quæ suburbicariæ sunt, appellari quoque *urbicarias*.

His de romano patriarchatu præmissis, lectorem admonemus non esse hujus loci texere romanorum Pontificum Vitas, quæ nostrarum dissertationum principem tenent locum. Asserimus tantum a Petro ad hæc usque tempora, in quibus catholice Ecclesiæ præest Clemens XIII, numerari romanos Pontifices 250, quorum 77 in Fastis sanctorum celebrantur. Singulorum autem nomen, patriam, ætatem, annos pontificatus et characteres cum laudis, tum dedecoris, ad calcem Historiæ ipsorum

Pontificum, quam conscripserunt Burius et Sandinus, legi possunt. Quinam vero in eadem Historia diligentiam adhibuerint studiumque accuratius, præmonui in priori dissertatione ecclesiastici sæculi.

CAPUT VIII.

DE PATRIARCHATU ALEXANDRINO ET ANTIOCHENO.

Sequitur post romanum patriarchatus alexandrinus. Hunc enim secundo loco recensent Gelasius, Gregorius Magnus, Nicolaus primus et sextus canõn nicænus, ut dixi cap. præcedenti. Rationem inde petendam arbitror, quod « sedes alexandrina Beati Petri nomine a Marco ejus discipulo et evangelista, » consecrata est, » ut in romana septuaginta episcoporum synodo, inquit prælaudatus Gelasius. Patriarcham alexandrinum non fuisse inauguratum episcopum propria consecratione a tempore Marci usque ad Dionysium, id est, spatio annorum prope ducentorum, non ii tantum asseruerunt, qui presbyteros æquales autumarunt episcopis, sed etiam eruditus Morinus, Exercit. vii, cap. vii. Quorum opinio præcipue innititur testimonio Hieronymi, asserentis Alexandria viguisse consuetudinem, ut presbyteri unum ex se electum in excelsiori gradu collocarent et nominarent episcopum. Verum Hieronymi testimonia expendimus lib. XXXVI *Th. discipl.*, cap. xi, ubi diximus illa intelligenda esse de electione facta suffragiis presbyterorum, non autem de electi consecratione, peracta ab episcopis.

Præfecto patriarcham alexandrinum ab episcopis consecratum et ordinatum fuisse, monumenta historica evidentè monstrant. Etenim Eusebius in Chronico ait post Marcum evangelistam *ordinatum* fuisse alexandrinæ Ecclesiæ episcopum, Anianum; idem legitur de Meliano, successore Aniani, cæterisque usque ad Alexandrum decimum octavum patriarcham. Solet autem ea *ordinatio* apud Eusebium et in Chronico alexandrino, necnon in Chronico orientali, edito ab Abrahamo Ecchellensi, designari verbo χειροτόνησι, quo exprimitur vera ordinatio, manuumque impositio. S. Athanasium, successorem

Alexandri, consecratum fuisse manibus episcoporum, ipsemet in II Apologia demonstrat epistola encyclica synodi Alexandrinæ celebratæ anno 339 adversus arianos, objicientes eundem Athanasium clam, et aliis episcopis insciis, a septem episcopum inauguratum, consecratumque fuisse. De qua arianorum calumnia legendus etiam Sozomenus, lib. II *Hist. eccl.*, cap. xvii. Ex quibus infertur, ad consecrationem patriarchæ alexandri, præter populi vota et presbyterorum suffragia, convenisse Ægypti et finitimarum provinciarum antistites.

Ex synodo alexandrina nuper commemorata colligitur, olim patriarchatum alexandrinum constasse quatuor provinciis, Ægypto, Thebaide, Pentapoli et Libya; præfigitur enim epistolæ, ab Athanasio productæ, hæc inscriptio: Ἡ ἁγία σύνοδος ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναχθεῖσα, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, καὶ τῆς Θεβαίδος, καὶ Λιβύης, καὶ Πένταπόλεως, « sancta synodus Alexandriae congregata ex Ægypto » Thebaide, Libya et Pentapoli. » Connumerantur eadem quatuor provinciæ in synodo jerosolymitana an. 350, in qua pertractatum est de recipiendis in communionem episcopis, qui sententiæ in S. Athanasium subscripserant, suumque fatebantur errorem. De iisdem provinciis, omissa Thebaide, quoniam idem est ac Ægyptus superior, agitur in sexto canone concilii nicæni. S. Epiphanius, h. lxxiii, inter provincias, quarum episcopus alexandrinus gerit sollicitudinem, connumerat etiam Mareotidem¹ et Ammoniacam. At ex præcitata Apologia S. Athanasii perspicuum est Mareotidem fuisse agrum Alexandriae, ibique nec episcopum, neque chorepiscopum unquam fuisse. Ἀμμωνιακὴ vero fuit civitas Libyæ inferioris, ut constat ex notitia provinciarum Hieroclis grammatici, num. 64. Quare fallitur vir alioqui doctissimus Petavius, qui in sua Epiphani editione Mareotidem et Ammoniacam recenset inter provincias.

Ex prædictis quatuor provinciis sub Theodosio imperatore, decem conflatae erant; nam idem imperator ad synodum ephesinam, quæ *Latrocinialis* vulgo dicitur, coactam anno 449,

¹ Eo loci Epiphanius duas Mareotides commemorat, etsi una dumtaxat geographicis nota sit.

invitavit Dioscorum Alexandrinum cum decem sub ejus diœcesi degentibus metropolitanis episcopis. Quinam hi metropolitani fuerint, non est adeo facile definire. In præcitata notitia provinciarum Hieroclis a Luca Holstenio et ab Emmanuele Schelstratio primum laudati, octo inveniuntur descripti. In provincia ægyptiaca designatur metropolis Alexandria, sita inter mare Ægyptium et Mareotidem paludem. In augustanica seu provincia Augusta Prima, *Ῥινοκορούρα Rhinocorura*, in ipso limite Palæstinæ, sed alibi Pelusium ad ostium Nili, nunc Belbais, vel Damietta. In Augustanica secunda, *Λεοντώ, Leonto* ad Busiriticum Nili alveum. Provinciæ autem Arcadiæ metropolis Oxyrynchus, civitas sic appellata ab oxyryncho pisce, quem olim pagani colebant, non procul a Nilo. Metropolis Thebaidos Antino, quæ nunc in ruinis jacet, Babylonem inter et Copton, et Thebaidos superioris Ptolemis, Rhodophoros etiam dicta, a rosarum feracitate, ad sinistram Nili ripam, et prope lacum Mæridem. In Libya denique superiori Sozusa, atque in inferiori Darnes, quam urbem Baudrandus cum Xephyrio confundit.

Quas postmodum regiones occupaverit patriarchatus alexandrinus, constat ex tabula geographica ad calcem *Historiæ* Eusebii illustratæ ab Henrico Valesio editionum cantabrigiensis et taurinensis. Illic ante indicem extat quoque catalogus patriarcharum alexandrinorum usque ad Alexandrum, S. Athanasii præcessorem. Sed plura de iisdem, cæterisque patriarchis in sua *Historia* Eusebius Renaudotius et continuatores Operis Bollandiani, in dissertatione præfixa quinto volumini mensis junii.

Sederunt Alexandriae patriarchæ sanctissimi, S. Marcus evangelista, Anianus, Abilius, Heraclas, Dionysius, Maximus Theonas, Petrus, Achilles, Alexander, Athanasius, Cyrillus, Eulogius, Joannes Eleemosynarius, alii. Verum eandem sedem occuparunt quoque hæretici eutychiani, Dioscori duo, Petrus Moggus, Joannes Hemula, atque, ut alios prætermittam, Theodosius, pulsus in exilium ab imperatore Justiniano, anno Ch. 538. Tenuerunt insuper eandem sedem monothelitæ qui-

dam, ut Cyrus et Petrus, septimo vertente sæculo; necnon permulti sectæ jacobitarum (genus eutylianorum a Jacobo, monaco syro, nomen trahentium) addicti.

Nunc de patriarchatu antiocheno, cujus geographica mdescriptionem, et patriarchas ab Evodio usque ad Tyrannum habemus post Eusebium in præfatis Valesii editionibus. Tertius olim patriarchæ alexandrino locus attributus fuit, non secundus, ob præfecturam alexandrinam magnificentissime ab Augusto nobilitatam, et quoniam ejusdem urbis Ecclesia a Marco instituta est, Petri apostolorum principis nomine; ipse autem Petrus, suffecto Antiochiæ Evodio, inde discedens, sedem principem transtulit in urbem Romam. Cæterum civitas Antiochiæ, condita a Seleuco juxta Daphnem et ad fluvium Orontem, cognomento Magna, et universæ Syriæ metropolis, ea est, in qua primum discipuli appellati fuerunt *christiani*, ut legitur cap. xi Act. apostol., 26, eamque urbem appellat synodus chaldæonensis, act. vii, τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας μεγαλοπόλεως, τοῦ ἁγίου Πέτρον, *thronum Antiochiæ, magnæ civitatis, Beati Petri*.

Certum est patriarchæ antiocheno subjectam fuisse totam diocesim Orientis, illam nempe quam cap. vi diximus præfecto prætorio Orientis paruisse. In ea diocesi quindecim numerabantur provinciæ, videlicet, Palæstina, Phœnice, Syria, Cilicia, Cyprus, Arabia, Isauria, Palæstina Salutaris, Palæstina secunda, Phœnice Libani, Euphratensis, Syria Salutaris, Osroena, Mesopotamia et Cilicia secunda. Hinc patriarcha antiochenus dicitur *exarchus diocesis orientalis*, et Antiochia *civitas sub Oriente positarum caput et mater*. In notitia provinciarum Hieroclis hæc distinguuntur metropoles: Palæstinæ I Cæsarea, Palæstinæ II Scythopolis, Palæstinæ III Petra, Phœnicæ Tyrus, Phœnicæ Libani Emissa, Syriæ Consularis Antiochia, Syriæ Libani Apamea, Ciliciæ primæ Tarsus, Ciliciæ secundæ Anazarbius, Cypri Constantia, Isauriæ Seleucia, Arabiæ Bostra, Provinciæ Euphratensis Hierapolis, Osroenæ Edessa et Mesopotamiæ Ameda. Harum tamen omnium civitatum episcopus metropolitico jure fuisse præditos non existimo.

Cyprii episcopi, tametsi Cyprus contineretur intra limites

patriarchatus antiocheni, decreto ephesini concilii, imo ex antiquiori consuetudine a metropolitano Constantiæ, non a patriarcha Antiochiæ ordinabantur, et ipsius metropolitæ ordinatio commissa synodo illius provinciæ, et patriarchæ vetita fuit. Post exortam enim hæresim arianam cœpisse episcopos excutere patriarchæ antiocheni jurisdictionem asserit Alexander patriarcha in epistola ad Innocentium I, romanum pontificem. Videsis ejusdem pontificis epistolam xviii, Petrum de Marca lib. VI *Concordiæ*, cap. iv, et Christianum Lupum in Scholio ad ephesini concilii Decretum *De Ecclesia Cypriorum*. Tandem provincia Cypri declarata fuit autocephala, ob honorem et reverentiam S. Barnabæ apostoli, *quod in ea inventus sit ad pectus habens Evangelium secundum Marcum*, ut legitur in Notitia Leonis Sapientis, tempore Photii conscripta.

Tredecim archiepiscopatus sub patriarcha antiocheno extitisse suo tempore scribit lib. XIV *De bello sacro*, cap. xxii, Gulielmus Tyrius. Duodecim alii enumerant, episcopatus autem supra centum et quinquaginta. At subacta a Saracenis Antiochia anno 1268, cæsis in ea hominum 17,000, et inde 100,000 abductis, miserrime patriarchatus antiochenus discissus et laceratus est. Tres enim modo patriarchæ creantur, Latinus, et legitimus, a romano Pontifice, Græcus schismaticus, et segregatus a romanæ Ecclesiæ communione, et Jacobita, qui eligi solet in cœnobio Barsumæ, sedet autem Alepi, observatque ritum syriacum. Sunt inter fines antiocheni exarchatus et alii patriarchæ: unus catholicus Maronitarum, habitans in monte Libano; alter hæreticus nestorianus, qui sese nominat patriarcham Chaldæorum, seu Babylonium, sedetque prope antiquam Ninivem; tertius patriarcha Armeniæ majoris, residens in Perside et in monasterio prope civitatem Eruan; quartus Armeniæ minoris, qui residet in Cilicia in civitate Sis. Ex his autem colligi potest, quantum numerus et dignitas patriarcharum ab antiqua nobilitate deciderit.

Floruerunt utique inter patriarchas antiochenos plurimi sanctitate conspicui, ac præter principem apostolorum, Evodius, Ignatius Martyr, Hero, Theophilus, Serapion, Asclepiades,

Babyas Martyr, Philogonius, Stephani duo, ac tres Anastasii, quorum memoria in sanctorum Fastis recolitur. Sed occuparunt quoque prædictam sedem Paulus Samosatenus, hostis individuae Trinitatis acerrimus, Petrus Fullo, eutychanus; et sex saltem arianorum labe infecti, Paulinus, Eulalius, Flacillus, Leontius, Eudoxius et Euxoius, omissis cæteris, quos, si claruerunt splendore virtutum, nolimus debita laude privari; si hæresibus, vitiisque adhæsere, commendare et celebrare non possumus; hoc interim gratulantes romanæ Ecclesiæ, quod nunquam adversus illam prævaluerunt portæ inferorum, secus ac evenit duabus aliis patriarchalibus, Alexandrinæ et Antiochenæ, de quibus hactenus.

CAPUT IX.

DE RELIQUIS PATRIARCHIS.

Multiplicatio patriarcharum in solo exarchatu antiocheno, quam multiplicationem paulo superius attingimus, evidens est argumentum, complures denominari patriarchas, qui vix metropolitani dicendi forent. Ac ne rursus commemorem patriarchas Maronitarum, Armenorum, Chaldæorum, Jacobitarum, habent patriarcham suum Cophti in Ægypto, et in Æthiopia Abyssini; Georgii quoque, inter Pontum Euxinum et mare Caspium, episcopum suum venerantur, tanquam patriarcham et *αὐτοκέφαλον*. Præterea concilium constantinopolitanum IV, anno 536, act. v, patriarchæ nomen attribuit episcopo Tyri Epiphanio, concilium matisconense in Burgundia, anno 585, Prisco, episcopo lugdunensi; Nicolaus I, resp. LXXIII ad consulta Bulgarorum, istorum primati, et Codex Justinianus sæpe sæpius patriarchas appellat omnes dioceseon exarchos, ut Novella III, cap. II; Novel. VI, cap. III; epilogo Novellæ CXXIII, cap. XXII. Denique etiam hæretici patriarchas suos jactitant, nomenque patriarchæ sibimet arrogavit in collatione carthaginensi primus episcopus Vandalorum, cum risu ab orthodoxis exceptus, ut auctor est Victor Vitensis lib. II *De persecutione vandalica*.

Communiter tamen quatuor insigniores patriarchatus, præ-

ter romanum, connumerantur, videlicet, constantinopolitanus, alexandrinus, antiochenus et jerosolymitanus. Hoc ordine recensentur apud Gratianum, dist. XXII, c. III et VII; et a Justiniano Novel. const. 123. Ita vero constantinopolitana Ecclesia, quæ tribus prioribus sæculis subjecta erat metropolitano Heraclæ, ad patriarchatus honorem evecta est. Constantinopolitana I synodus, sive II œcumenica, anno 381 hunc III canonem edidit: » Constantinopolitanæ civitatis episcopum habere oportet primatus honorem post romanum episcopum, propterea quod sit » nova Roma. » Eundem tamen canonem, utpote contrarium nicænæ synodi, a qua can. VI definitum fuerat, « ut suis privilegia servarentur Ecclesiis, » a romana Ecclesia non fuisse receptum, constat ex epist. LIII S. Leonis Magni ad Anatolium, et LV ad Pulcheriam Augustam, atque ex testimonio Lucentii, legati Sedis apostolicæ in concilio chalcedonensi, actione XVI. In hac eadem actione episcopo constantinopolitano confirmatus est honor patriarchatus a romano Myrorum episcopo, Seleuco Amasiæ et Petro Gangrorum, quorum exemplum secuti sunt alii plurimi, qui sponte sese sedi constantinopolitanæ subjecerunt.

Ante prælaudatam chalcedonensem synodum, congregatam anno 451, constat quosdam constantinopolitanos episcopos, patriarchalia munia in aliorum ordinationibus exercuisse. Nam S. Joannes Chrysostomus quindecim episcopos in Asia deposuit, et eorum loco alios ordinavit, depositoque Gerontio, episcopo nicomediensi, suffecit illi Pansophium; Sisinnius consecravit Proclum in antistitem Cyzicenorum, et Proclus ad sedem constantinopolitanam evectus, episcopum cæsareensem Thalassium. De Chrysostomo putat Joannes Morinus, exercit. XIV de patriarcharum et primatum origine, id præstitisse, non propria auctoritate, sed apostolicæ Sedis indulto. Sisinnius et Proclus, aut præcitati canonis III auctoritate, aut Chrysostomi exemplo, aut ratione alia nobis incomperta, idem sibi jus arrogarunt.

Quam late post concilium chalcedonense sese diffuderit patriarchatus constantinopolitanus, colligi potest ex Notitia patriarchatum Nili Doxopatrii in appendice ad *Opus geographicum* Emmanuelis a Schelstrate, pag. 721. Recensentur in ea

Notitia sub patriarcha constantinopolitano metropoles 65 et archiepiscopatus 34. Extat ejusdem patriarchatus accurata descriptio, facta jussu imperatoris Andronici Palæologi senioris, apud Curopalatum in opere *De officialibus palatii constantinopolitani*, pag. 220.

Habuit constantinopolitana sedes viros doctrina et sanctitate præclarissimos, Gregorium Nazianzenum, Joannem Chrysostomum, Flavianum, Germanum, Tharasium, Methodium et Ignatium. At sederunt et ibi homines perditissimi et hæreticorum antesignani, Eusebius Arianus, Macedonius, oppugnator divinitatis Spiritus sancti, Nestorius duarum in Christo personarum assertor, Acacius, Timotheus et Anthimus fautores eutychnorum, Sergius et Pyrrhus monothelitæ, Anastasius Iconoclasta et Photius sedis invasor et perniciosi atque diuturni conflator schismatis. Atque hæc de patriarchatu constantinopolitano.

Jerosolymitanus, qui post illum censetur, execrandum habuit initium. Cum enim Juvenalis in œcumenica synodo ephesina, anno 431, obtinere Palæstinæ provinciæ principatum, et esse ac dici apostolicæ Sedis exarchum frustra tentasset, repugnantibus una cum Cyrillo Alexandrino legatis romani Pontificis; in latrocinio ephesino, anno 449, idem attentans contra sextum nicænum canonem, opera Dioscori et Chrisaphii Eunuchii, quorum scelera descripsimus in Historia eutychnorum, obtinuit pragmaticam sanctionem, qua tres Palæstinæ, Arabiæ, et duæ Phœniciæ ipsius juri patriarchico subiciebantur. Ea pragmatica sanctione consensu Marciani Augusti abrogata in synodo chalconensi, actione iv, post magnam contentionem actione vii ejusdem synodi prædictus Juvenalis et Maximus, patriarcha antiochenus, ita concordî animo convenere, ut Jerosolymorum episcopus tres regeret Palæstinas, antiocheno autem cederent duæ Phœniciæ et Arabia. Id vero nec Maximus in præjudicium Ecclesiæ suæ et contra nicæna decreta poterat exequi, nec approbandum censuit Leo Magnus, qui epistola lxxii admonet ipsum Maximus, ne tertiæ sedis privilegia quodammodo minuat, et Juvenalis insolentes ausus coercet.

Nihilotamen minus Juvenalis et successores ejus Jerosolymorum episcopi jus in tribus Palæstinis postmodum exercuerunt, ut a synodo chalconensi firmatum erat, *et imperatoris patrocinio*, quemadmodum scribit Liberatus in Breviario, cap. xiii. Jam vero in superioribus dictum est fuisse olim unicum Palæstinam subjectam Cæsareæ, seu Turri Stratonicæ, ac postea in tres Palæstinas divisam, inter quas Jerosolyma, Ælia etiam dicta, nec jure metropolitico fungebatur. Quare septimus canon nicænus sancivit, Æliæ episcopum habendum esse in honore, sed *salva metropolis*, id est, *Cæsareæ dignitate*. Progressu temporis patriarcha jerosolymitanus Arabiam quoque et utramque Phœniciam invasit. In *Notitia* enim imperatoris Leonis VI, cognomento Sapientis, qui parenti suo Basilio successit an. Ch. 886, numerantur sub patriarchatu jerosolymitano metropoles quatuor: Ælia Jerosolymorum, Cæsarea, Seythopolis, Petra et Bostra; nec aliter legitur in *Notitia* Nili conscripta an. 1143, et in Codicibus vaticanis, quorum titulus, *Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἀγιοτάτων πατριαρχῶν τῶν ὀρθοδόξων*, *Brevis descriptio finium sanctissimorum patriarcharum*, habetur, Hierosolymorum throno subjici *πᾶσαν τὴν Παλαιστίνην χώραν ἄχρι Ἀραβίας*, *totam regionem Palæstinam usque ad Arabiam*.

Jerosolymorum episcopos XXXIX a Jacobo, Domini fratre, usque ad Hermonem, circa annum 300 ad sedem illam evectum, habemus in Chronico et Historia Eusebii. De aliis legendus Papebrochius in *Tractatu præliminari* ad tom. III mensis maii. Horum episcoporum romana Ecclesia inter sanctos veneratur Jacobum, Simeonem, Zachæum, Mathiam, Marcum, Maximum, Narcissum, Zambdam, Cyrillum, Macarium et Sophronium. Hæc tamen sedes habuit et ipsa scelerosos antistites, ut Herennium, et Hilarium arianos, et Macarium, hujus nominis secundum, origenistam, sed ad frugem anno 553 revocatum, quo anno in synodo quinta damnavit Origenem, Didymum et Evagrium.

Prælaudata synodus V, et progressus patriarchatus jerosolymitani, ad memoriam revocat meam patriarchatum aquileiensem. Episcopum Aquileiæ, vetustissimæ urbis, sitæ ad Turri et Alsæ confluentes, potitum circa tempora Damasi jure metropo-

litico, animadvertimus supra capite vi. Orto itaque occasione quintæ synodi schismate, Macedonius aquileiensis episcopus iis adhæsit, qui eidem synodo refragabantur, Transpadanis scilicet, Istris et Venetis. Hinc schismaticorum opera, et Langobardorum principum favore, antistes aquileiensis cœpit nomen et jura patriarcharum arripere. Sedente autem Pelagio II, romano pontifice, ad Petri Cathedram assumpto anno 578, Elias aquileiensis, annuente Pelagio, sedem suam metropolitanam transtulit Gradum, in ora littorali maris Adriatici, et sexto ab Aquileia lapide, ubi proximo anno 579 schismatici synodum collegerunt, descriptam a Norisio in *Dissert. de V synodo*, cap. ix, § 4.

Hinc eruitur patriarchatum aquileiensem a schismate ortum traxisse, ut cum Baronio, Sirmondo, Bollando, Christiano Lupo, aliisque viris clarissimis asserit contra Henricum Palladium prælaudatus Norisius, capite x ejusdem dissertationis. Cum vero anno 603, consentiente Agilulpho, rege Langobardorum, ad sedem aquileiensem promotus esset Joannes, ac per idem temporis in civitate Gradensi episcopum creassent Candidianum; duæ ex una sede, ac duo ex uno schismate prodierunt. Candidianus erga apostolicam Sedem obsequentissimus, ab ista condecoratus est pallio et nomine patriarchæ. Collata deinde fuerunt eadem pallii et patriarchatus decora anno 719 episcopo aquileiensi a romano pontifice Gregorio III. Siquidem opera Sergii pontificis, qui Romæ sedit anno 687, Istricum schisma fuerat extinctum, et aquileiensi Ecclesia in pristinam cum romana communionem redierat. Habemus ergo aquileiensis et gradensis episcopatus a schismate initia.

Amplissimam episcopi aquileiensis jurisdictionem describit præcitato cap. ix cardinalis Norisius, et ex eo Sandinus in Vita Pelagii II. « Extendebatur (inquiunt) a Pannonia secunda » usque ad Abduam in Insubria. Continebat Rhætiæ II, cujus » metropolis Sabio; Noricum, cujus primaria urbs erat Tiburnia ad Dravum; complectebatur Istriam, Forum Julium ac » Venetiam, quæ provinciæ uno Istriæ nomine id temporis, ac » in VI synodo vulgo appellabantur. » Et hæc quidem erat

aquileiensis antistitis metropolitana jurisdictione, antequam ab Ecclesia gradensi sejungeretur.

Duorum autem patriarcharum divisione facta, aquileiensi suffraganei episcopi constituti sunt, mantuanus, comanus, tridentinus, veronensis, paduanus, vicentinus, tarvisinus, concordiensis, cenetensis, feltrensis, belunensis, polanus, parentinus, tergestinus, comaclensis, politanus, sive capitis Istriæ, matriariensis et Civitatis Novæ Æmonia in Istria ad fluvium Nauportum. Patriarchæ autem gradensi episcopi castellanus, torcellanus, equilensis, caprulensis, closenus, et Civitatis Novæ. Vide Baronium tom. XI Annalium ad annum 1057, ubi episcopatus istos recenset ex autographo codice vaticano.

Gradensis patriarchatus Venetias translatus fuit a Nicolao V, pontifice maximo, qui anno 1447 indeptus est romanum episcopatum, et non a Leone IX, ut ad annum 1050, num. 3, scribit prælaudatus Baronius. Ac primus Venetorum patriarcharum fuit S. Laurentius Justinianus, quem Eugenius IV episcopum consecraverat. In hac patriarchatus translatione nec explorata, nec postulata fuit Veneti senatus voluntas, ut scribit Bernardus Justinianus in Vita S. Laurentii, cap. viii, apud Bollandum priori volumine januarii.

E sede autem aquileiensi, quam condecorarunt olim sanctissimi episcopi Hermagoras, Hilarius, Quirinus, Cromatius, Niceas, atque e patriarchis Paulinus, Fredericus et Beltrandus, aliique in sacris monumentis provinciæ Fori Julii descripti ab erudito Patricio utinensi, nuper a Benedicto XIV duo constituti sunt archiepiscopatus, unus in civitate Utini, memoratæ provinciæ metropoli, et post eversam Aquileiam sede patriarchatus; alter Goritiæ, urbis inter Alpes sinumque Tergestinum, in dominio austriaco, et quatuor leucis germanicis dissitæ ab Aquileia. Præclusus est hac divisione aditus dissidiis non semel vel ob inaugurationem, vel ob visitationem patriarcharum inter Austriacos Venetosque subortis, adeo ut patriarchatus inchoatus in schismate, concordia et pacis causa cessaverit. Honore demum patriarchatus anno 1716 a Clemente XI, P. M., cohones-

tatus est archiepiscopus occidentalis ulyssiponensis, ad instar prælaudati patriarchæ Venetiarum, et quoad provinciam archiepiscopatus ulyssiponensis; eique summus Pontifex usum pallii, præcedentiam supra archiepiscopos bracharensem, ulyssiponensem orientalem, eboracensem, aliosque singulos illius regni prælatos, necnon privilegia alia complura largitus est¹.

Hæc sunt, quæ *de locis* pro ecclesiasticæ historiæ intelligentia duximus conscribenda. Neque enim propositum nostrum erat universam sacram geographiam tradere et explanare, sed quemadmodum fecimus *de temporibus*, ita ejusdem geographiæ declarare elementa, eaque animadversionibus exornare ac firmissima auctoritate fulcire. Quod si quis geographiam illam assequi modo peroptat, hisce præceptionibus imbutus perlegat *Notitiam episcoporum orbis christiani* Auberti Miræi, *Geographiam sacram* Caroli a S. Paulo, *Ecclesiarum notitiam* tempore Cælestini III a Milone abbate conscriptam, et *Michaelis Antonii Baudrand* opusculum inscriptum, *Archiepiscopatus et Episcopatus totius orbis*, impressum post Lexicum geographicum, ne verbum faciam de geographico indice descripto ante Historiam conciliorum Marci Battaglini, in appendice voluminis II *Antiq. Eccl.* Emmanuelis a Schelstrate, et in fine *Historiæ ecclesiasticæ* Hyacinthi de Graveson, quos in præsentiarum commemorasse sat est.

¹ Est etiam in Hispania a sæculo XVI patriarcha Indiarum occidentalium, qui, haud secus ac ulyssiponensis, patriarchali decoratur honore, nullam tamen jurisdictionem exercet. (Continuatoris adnotatio.)

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ BREVIARIUM.

DECIMUM QUINTUM ECCLESIE SÆCULUM.

CAPUT PRIMUM.

SUMMI ROMANÆ ET APOSTOLICÆ ECCLESIE PASTORES.

Gubernarunt romanam Ecclesiam sæculo XV post Bonifacium IX, qui animam efflavit anno 1404, *Innocentius VII*, *Gregorius XII*, *Alexander V*, *Joannes XXIII*, *Martinus V*, *Eugenius IV*, *Nicolaus V*, *Callistus III*, *Pius II*, *Paulus II*, *Sixtus IV*, *Innocentius VIII* et *Alexander VI*.

CCIV. Innocentius VII electus est die 17 octobr. an. 1404. Patria ei Sulmo in Aprutio, ubi et natus Ovidius, ut ipse ait lib. II *Amorum*, eleg. XIX; nomen vero *Cosmatus Melioratus*. Ob utriusque juris doctrinam, probitatemque vere assumpto nomine dignus, non tantum commendatur a Leonardo Arretino, illius ævi scriptore lib. I, cap. VII, verum etiam a Theodorico Niem, Maimburgo et a neoterico auctore operis *Histoire des Papes*, qui tamen Pontificum vitia insectantur. Propter nequitiam nepotis sui Ludovici, qui undecim romanæ Urbis rectores fraude propria manu interfecit, nudosque projecit e fenestra, Innocentius Viterbum concitata romana multitudine